

Starozákonní kniha JOB

Biblická hodina. (Výpisky z knihy D. Pastirčák: Evangelium podle Joba)

Úvod

Utrpení a dobrý Bůh

Asi nejtěžší otázka, kterou lze položit víře je: Je možné uprostřed světa plného nesmyslného utrpení věřit v dobrého Boha? Jeden anglický spisovatel píše o podivném tribunálu, který svolal židovský rabín v koncentračním táboře: „Rozhodl jsem se usvědčit Boha z vraždy. Ničí svůj lid i zákon, který mu dal na Sinaji. Mám v rukou jednoznačné důkazy. Sudťte beze strachu, bez lítosti, bez předsudků. Cokoli se obáváte, že byste mohli ztratit, už jste dávno ztratili.“ Na konci podivného procesu byl rozsudek nad Bohem jednoznačný: Je vinen.

Jiný pisatel říká: V době, kdy jsem ještě byl ateistou, jsem se někdy ptal svých kamarádů: Jak můžete věřit v Boha, kterého nevidíte? Jejich odpovědi byly různé, více či méně nepřesvědčivé. Později jsem si přečetl u sv. Pavla: „Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle.“ Pokud je však svět obrazem Boha, jakou má Bůh povahu?

Tradiční západní náboženská odpověď řekne, že je dobrý a spravedlivý, i když to zrovna nevidíme. Vina a zlo není na straně Stvořitele, ale na straně stvoření. Pokud neodpovídá na naše volání, je to jednoduše proto, že jsme nesplnili nějaké podmínky. Není toto však jen zbožným překrytím nepříjemné otázky? Když děkujeme Bohu za záchranu člověka při nějaké katastrofě, proč ho nečiníme odpovědným za smrt jiných, které nezachránil?

Předkřesťanská zbožnost východu nás odkáže na kosmický zákon karmy. Trpíme za špatné činy, které jsme spáchali v minulých životech. Špatné činy se hromadí jako dluh a nutí nás k novému zrození, abychom na sobě zakusili ovoce svých minulých činů a splatili tak karmický dluh. Je to jednoduché řešení. Nemůžeme přece vědět, co kdo v minulých životech napáchal.

Nejvíce přímočaré je **řešení ateistů**: Bůh nereaguje, protože není. Světu nevládne Rozum, svět ovládá Chaos a Náhoda. Řešení je tedy prosté: Vzdejme se víry v Boha a vše bude jednoduché a jasné.

Ano, svět není bílý, ale není ani jen černý. Ve světě nezažíváme pouze temno chaosu, ale i nepopíratelné záblesky smysluplnosti. Nejen slepou iracionalitu, ale i zážitek rozumu, který proniká k poznání. Nejen ortel smrti, ale i zázrak života. Nejenom temný egoismus, ale i projevy nesobecké lásky. I Ateismus má svou hádanku: Odkud se v chaosu vzal smysl, odkud se v iracionalitě vzala racionalita, odkud se v egoismu vzala láska? Jak to, že naděje umírá poslední?

Všichni ti, kdo v táborech smrti poslední děsivou část svého života dokázali prožít naplno, svobodně důstojně, byli lidé ducha, lidé s hlubokým vnitřním životem, kteří i v této absurdní situaci dokázali nacházet smysl. Myslíme si, že v Osvětlení museli lidé víru ztratit. Ale jisté je, že mnozí tam i víru získali nebo se jejich víra posílila.

Starověké národy věřily, že člověka od Boha odděluje Boží hněv. Moderního člověka od Boha odděluje lidský hněv. Hněváme se na Boha. Kde jsi? Proč mlčíš? Ale i tento hněv je prastarý, je to příběh biblického Joba. Je to nakonec všechno obsaženo ve větě trpícího Krista: Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil? Bůh trpí s člověkem. Prožít s někým těžké chvíle, to bývá nezapomenutelné. Bůh – Ježíš je prožívá s námi.

Izraelský Job

Hlavním tématem Joba je zpochybnění Boha a to vede k hlubšímu poznání sebe sama a k novému, dosud nepoznanému spojení s Bohem.

Jobův svět je zformovaný Abrahámem a Mojžíšem, předpokládá Boha, kterému osud člověka není lhostejný. Realita bezdůvodného utrpení této víře protiřečí.

Kniha Job předpokládá svobodného člověka., který se ve své zbožnosti nedrží předepsané formy, nekoří se před Bohem s předstíranou pokorou, jeho mluva je plná kacířských otázek, přímočaré hořkosti a zklamání. Odmítá hotové „pravdy“ tradiční teologie, ptá se, jak je to doopravdy.

Tvrdohlavě opakuje: Dobře, dobře, dobře, přátelé, to už jsme slyšeli tisíckrát, ale jak je to doopravdy?

Doba vzniku knihy: Mohla by být už z Mojžíšovy doby – 1350 př.n.l., spíše ale z doby Šalomounovy 960 př.n.l., konečná podoba z doby krále Jošiáše v 7. st.př.n.l. Je Obdivuhodně jednoduší bez zřejmých přidavků nebo oprav.

Myšlenkový svět je ukotven v čistém monoteismu a formován Mojžíšovým zákonem.

Kniha Job

Snad literární fikce, literární postava, mohl mít historickou předlohu.

Job asi bylo jméno běžného člověka jako když řekneme pan Novák.

Určení země je neurčitelné jako když se řekne – někde.

Literární forma

Nejspíš poetické drama, jako scénář k divadelní hře.

Próza je jen na začátku (1. a 2.)a na konci (42,7 – 42,17),

To co můžeme zahlédnout jen koutkem oka, vyjadřujeme poezií.

(Eliot: Dotýkáme se hranic těch emocí, které může vyjádřit jen hudba.)

Obsah:

2 okruhy rozhovorů Boha se satanem (1. a 2.),

8 dialogů Joba s 3 přáteli (2,11 - 27 a 29 - 31),

4 monology čtvrtého přítele (32- 37) ,

uprostřed textu je kapitola (28), kterou pisatel nevkládá do úst žádné z postav, jakýsi komentář, asi klíč k pochopení díla,

nakonec 2 rozhovory Joba s Bohem (38 - 42,6)

a závěr příběhu (42,7 – 42,17)

JOB 1,1-12

Scéna je rozdělena na sféru nebe a sféru země a na 3 hlavní postavy: Job, Satan, Bůh

Příběh nastolí problém, o kterém se se v dalších 40 kapitolách povede zdlouhavá teologická disputace. K samotnému příběhu se vrátí až na konci.

Jiný výklad jména Job by také mohl být jako opuštěný nebo ten, jež čelí nepříteli.

Satan je odpůrce, nepřítel.

Z Jobových přátel se postupně stanou nepřátelé.

Bůh se stal nepřítelem.

Celý svět Bohem počínaje a vlastní ženou konče se mu stal cizím,

ti, které miloval, se k němu obracejí zády.

Opuštěný muž, pronásledovaný nepřáteli.

Otázka, zda svět do kterého se rodíme je přátelský nebo nepřátelský?

Portrét Joba.

Všude přináší atmosféru nevtíravé převahy, jako ten, kdo zná svou cenu, ví o prestiži, kterou mu připisuje společnost. Job je vtělením Božího požehnání.

Idealizace je vyjádřena i číselně:

Sedm synů, tři dcery, sedm tisíc ovcí, tři tisíce velbloudů, pět set párů volů, pět tisíc oslic, mnoho služebnictva. Vlivná osobnost starobylé civilizace. Ve 29. kap. to s bolestnou nostalgií popisuje sám Job.

Jaký smysl mělo rozbít tuto idylu? Klíčem k Jobovu úspěchu je jeho srdce – jako refrén – byl bezúhonný, přímý, pokorný k Bohu, oddělený od zla.

Toto satan zpochybňuje, je pesimista. Copak se bojí Boha bezdůvodně?

Bůh uzavírá sázku se satanem. Předmětem sázky je Jobovo srdce.

Symbol Mojžíšské teologie. – za život podle zákona je požehnání, za život proti zákonu kletba.

Idealizuje aby to v následujícím textu úplně popřel. Můžeme to číst jako kritickou polemiku s krátkozrakostí mojžíšské teologie požehnání a kletby.

Hebrejské slovo „baraka“ má kořen b-r-k a lze ho tedy číst jako požehnání a s jinými samohláskami i jako kletbu. Je v tom skrytá pointa. Proplétá se to. Bojí se, aby děti nezlořečily Bohu, Jobova žena nakonec říká: Zlořeč Bohu a umři.

Znovu a znovu se bude rodit otázka: Může být požehnání kletbou nebo kletba požehnáním?

Job a jeho děti.

Bojí se o své děti. Dal jim vše, ale jak jim dá to nejpodstatnější – obsah svého srdce.

Jaké to je být dětmi požehnaných rodičů, nemůže je to morálně ohrozit?

Jde o první zpochybnění mojžíšské teologie prosperity. Je prosperita, úspěch, materiální požehnání vždycky jednoznačně pozitivní? Kam tento požehnaný život bez zápasů a ohrožení Jobovy děti vlastně dovede? V tom si není Job jistý, bojí se, aby to nevyvolalo pokušení zlořečit Bohu. Život v každodenních radovánkách může vést k povrchnosti a k iluzi zajištěnosti a to může vést k pýše. Uprostřed idylického života může být Bůh nadbytečný, dokonce jako nežádoucí překážka. Potřebuje se odstranit, aby nestál v cestě věcem, které jsou za hranicemi morálních zákonů.

Je pozoruhodné, že Boží jména najdeme asi v každém jazyce v seznamech nadávek a proklínání. Odráží to asi podvědomou lidskou potřebu zlořečit Bohu. Dokud Boha považuji za dobro, můj vztah k němu mi brání bezohledně uplatňovat mé egoistické zájmy. Potřebuji zpochybnit jeho dobrotu, abych se vymanil z jeho vlivu. Zlořeč Bohu a jdi si svou vlastní cestou. Toho se Job u svých dětí bál.

My dědicové západní civilizace prožíváme něco podobného. Lze důvěřovat rozumu, protože jsme odleskem Boha, který je dokonalý rozum. Můžeme důvěřovat platnosti svého bádání, protože lidský rozum odpovídá realitě světa. Takový svět není nevyzpytatelný, stal se poznatelný lidským smyslům, úvahám i experimentům rozumu. Tato důvěra v poznatelnost světa stála u základů naší civilizace. I ti, kdo žili v době osvícenství a vědecké revoluce a odmítali ortodoxní křesťanství, žili a mysleli v rámci biblického obrazu světa. Jde o instinktivní sklon myšlení.

Na základě myšlení založeného na důvěře ve vesmír řízený přírodními zákony přístupnými rozumu, získala západní civilizace obrovskou moc. Kolikrát ji zneužila? Podmanila si velkou část světa a dodnes ho kolonizuje ekonomickými a politickými prostředky.

Je to požehnání nebo kletba? Kam nás to požehnání dovedlo? Nejdříve se Bůh stal přebytečným, dnes se zdá být nežádoucí překážkou.

Naše zkušenost s požehnáním má dvojznačnou povahu.

Satan.

Boží parlament. Bůh nezasedá sám. Mezi akreditovanými anděly se někdo podepíše jako Satan, patří do tajemné skupiny bytostí označených jako synové Boží.

Je to spíš funkce, pracovní náplň, označení charakteru postavy – žalobce, odpůrce, nepřítel.

Boží parlament má silnou trpěnou opozici.

Obdivuhodně se pak už nevrátí ani na konci příběhu. Jeho úlohu paradoxně přebírají Jobovi přátelé. Bojují za obraz světa, ve kterém je člověk řízen podmíněnými reflexy. Za poslušnost je odměňován a za neposlušnost trestán. Odhalují svět, ve kterém se člověku pragmaticky vyplatí být zbožným.

Shromáždění synů Božích.

Synové Boží– stejně jako Bůh smysly nepoznatelní.

Je to podobenství oděné do mytologického jazyka, uchovává moudrost, ale nelze na jeho základě vytvářet dogmatické představy. O fenoménu duchovních sil vypovídají bibliční autoři pod různými, označeními. Každá doba a kulturní kontext má svoji nadosobní duchovní dimenzi, které téměř nevědomky podléhá. Lze si představit, že mezi jednotlivými proudy a frakcemi andělských seskupení vládne podobná rozmanitost jako ve světě lidí. Boží parlament má v sobě místo i pro radikální opozici.

Bůh

Hlavní postava, kdyby nebylo jeho, neměly by se postavy o co přít, nebylo by komu adresovat výčitky, komu klást otázky. Ústřední postava je ve velké části knihy nepřítomna. Až na konci vystoupí ze svého mlčení.

Proč Bůh pustil Satana do ráje, má legitimní místo v jeho sněmu, zajímá se o jeho názor?

Proč ho nezničí, proč s ním vede absurdní polemiku, proč neodstraní z parlamentu opozici.

Jak by vypadal svět, ve kterém by nebylo místo pro Boží radu, kde by Bůh panoval jako monarcha? Vesmír by se podobal totalitnímu státu., nebyl by v něm místa pro individualitu a svobodu. Bůh by mačkal klávesy a věci by se děly. Byla by to smrt svobody.

Obraz Boží rady je symbolem, že nežijeme ve světě hodinového stroje nebo počítače, ale živých vztahů mezi částečně podmíněnými a částečně svobodnými entitami.

Podle současného zjištění fyziky není svět svobodný pouze na úrovni člověka, jistý rozměr nevypočitatelnosti a podmíněnosti se nachází i v samých základech hmoty. Elementární částice se nechovají podle pravidel determinismu, ale podle pravidel pravděpodobnosti. To vlastně umožňuje stálý vývoj a to, co se nazývá kvalitativním skokem. Na úrovni lidského ducha nacházíme větší rozsah svobody a nepodmíněnosti.

U Andělských duchů se dotýkáme rozsáhlé oblasti nedostupné lidskému poznání, můžeme ji vyplnit pouze intuitivním proudem mytologických scén a symbolických obrazů.

O čem chce Bůh satana přesvědčit

Může být člověk svobodně a nezištně dobrý?

„Vy věřící konáte dobro proto, že za to čekáte odměnu od Boha.“

Miluješ dobro samotné nebo výhody, které ti z toho poplynou? Bůh svou sázku se satanem staví na přesvědčení, že člověk je schopen být dobrý nezištně. Metafora nebeské sázky naznačuje, že na to, aby se člověk mohl stát doopravdy dobrým, potřebuje žít ve světě, ve kterém se žít dobře nemusí vždycky vyplácet.

Je láska mezi Bohem a člověkem možná?

Dokud Bůh ve své lásce zahrnuje Joba dary, vypadá to, jako by si ho svou přízní vydržoval, když mu však dary odepře, jak bude Job vědět, že je milován?

Sázka Boha se Satanem je tedy sázkou o možnosti skutečné lásky mezi Bohem a člověkem. Bůh ustupuje ze života Jobova, aby vytvořil prostor pro skutečné setkání s ním. Job v závěru knihy Bohu vyznává: jen z doslechu jsem o tobě slyšel, teď však jsem tě spatřil vlastním okem.

Může být člověk doopravdy duchovní?

„Kde je Duch Páně, tam je svoboda.“ Pouze naše svoboda je jediným spolehlivým testem ducha. Pouze, když dokážu, že jsem schopen konat proti svým pudům a přirozeným impulsům, mohu si být jistý, že ve mně sídlí duch. Když P. Kolbe vystoupil z řady vězňů, aby do bunkru smrti nabídl sám sebe výměnou za svého souseda, podal svým gestem radikální důkaz ducha.

Také o tom je metafora kosmické sázky: Abychom se mohli rozvinout v duchovní bytosti, potřebujeme svůj život uskutečňovat v prostředí, které na biologické úrovni protičečí našim duchovním stimulům.

Satan má pravdu

Job 1,13 -22

Nastal den

S archaickou prostotou se vyprávění o Božím sněmu a Jobových neštěstích odehrává ve třech dnech.

Stejná rána a stejný refrén. Na muže, který ráno vše v důvěře odevzdal Bohu, padne hrůza 4 nepochopitelných tragédií. Rozhostila se chudoba, šťastný domov se změnil ve hřbitov.

Je to příběh o člověku, utrpení, pro které nenajdeme vysvětlení je nejtěžší ze všech utrpení. Srozumitelné utrpení se snáší lépe. Tušíme jeho smysl a často chápeme i cíl, ke kterému nás vede.

Čtyři rány

ZLOČINCI - - rány, které uštedřila lidská zloba. Nikdo nepotlačuje úmysl špatných. Před zločínem to staví těžkou otázku, před sekulární humanisty ještě těžší. Je možné věřit v dobrého člověka? Člověk má svobodu k zotročení jiných. Někdy ve jménu pokroku je všechno omluvitelné.

ŽIVELNÉ POHRROMY – na koho se obrátit v hněvu, koho obvinít, kdo ponese odpovědnost za tu ukrutnost? Jediný aktér hrůzy je ten, kterému bezvýhradně důvěřoval: Bůh.

NEMOC – k mučení duše se přidají muka těla. Jak teď má pohlédnout do obličeje toho, komu věřil?

DUCHOVNÍ DEPRESE – odpovědi rozumu ani úsilí vůle nevyhladí zraněné srdce. Je toho plný jako sopka žhavé lávy, dříve nebo později to vybuchne a rozbije to celý jeho svět.

Začíná největší Jobovo utrpení: krize víry, zmatek z Boha, svět vydaný napospas chaosu, trýzeň absurdity. Už neví, čemu má věřit.

Obraz duše moderního člověka. Chaos citů, nejistota myšlenek, tísnivé otázky, na které neexistuje odpověď.

JOB 2,1 - 10

Pohled za oponu

Od začátku víme to, co se Job nikdy nedověděl. Jako čtenáři detektivky, kteří od začátku znají vraha. Jobovi zůstane skryto to, co byla za oponou.

Smysl utrpení, které v životě podstupujeme, nelze poznat z faktů dostupných lidské zkušenosti. I o utrpení platí, že z neviditelného povstává to, co vidíme.

Obraz reality skryté za oponou nás staví před podivný paradox: aby Jobovo utrpení mohlo naplnit svůj smysl, musely mu příčiny tohoto utrpení zůstat utajeny.

Podivná sázka

Bůh začal. Popichuje Satana.

Chceš-li mi porozumět, Satane, podívej se na Joba. Chceš-li porozumět sobě, podívej se na Joba.

Pokaždé se ptá stejně: Odkud přicházíš? Víš, kdo jsi, a kam jdeš? Všiml sis Joba? Všiml a má k němu několik kritických poznámek. Předmětem sporu je Jobovo srdce, do kterého satan nevidí.

Tajemství Jobova srdce

BEZÚHONNÝ – hebr. význam jako celistvý, má nerozdělené srdce. Ze smrtelného těla se rodí nesmrtelný duch.

Rozpolcenost – mezi tím co vím, že bych měl chtít a co chci – mravní a aktuální vůle.

Ježíš mluví o celistvém, čistém srdci – ti uvidí Boha.

BOHABOJNÝ – stavy hrůzy i okouzlení „strašně dobře“ Každý člověk podvědomě touží být vystaven vábení Absolutna, touze po věčnosti, zapomenutou na dně našeho srdce. Bůh „věří“, že Jobovo srdce zrcadlí Boha, proto je celistvé, čisté.

UPŘÍMNOST A STRANĚNÍ SE ZLA – hebr. slovo označuje člověka, který nekličkuje, nýbrž hraje s odkrytými kartami. Je důsledkem prvních tří – Bohabojnost v nás vytváří celistvost (bezúhonnost), celistvost tvoří přímost a ta nás chrání od zla.

Spor o srdce

Rajský příběh je obrazem dějin srdce, jeho celistvosti i jeho rozpolcenosti. Svět se vychýlí z prvotní rovnováhy. Zakázaný strom, jediný v celé zahradě, symbolizuje svobodu, záhadnou možnost lidského ducha vystoupit z prvotní jednoty. Mohu chtít, co Bůh nechce. Nebeský zahradník nechal bránu ráje otevřenou a člověk sáhl na závoru a vyšel ven. Proč?

Zatoužili po světě, ve kterém by byl bohem člověk, ve kterém by mohl bez rozlišení ochutnávat dobro i zlo.

Neseme v sobě ráj – obrazy prvotní harmonie a i chuť zakázaného ovoce na rtech.

Kde se to vzalo? Had se jen ptal, ale vnesl mezi Boha a člověka závoj nedůvěry. Takové je naše srdce. Zbožná bázeň se změnila ve strach. Důvěru nahradila nedůvěra. Hledáme v sobě Boha a nacházíme tam prázdnotu. Tu prázdnotu potřebujeme neustále něčím zaplnovat. Uchylujeme se jednou k vlastnění, jindy k prestiži „ mít“ nebo „být“.

Jobova první zkouška zaměřena na „mít“. Je dobrý, protože ho Bůh odměňuje. Ne láska a pravda určuje jeho srdce, ale bohatství, kterým ho Bůh zahrnuje.

Satan se v tom zmýlil.

Proto říká - Sáhni na Jobovo „být“ a uvidíš.

Satan je realista a Bůh idealista? Překvapuje nás, protože nám věří.

Kdo působí zlo?

Job trpí, kdo je na vině? Strůjcem jeho utrpení je Bůh. Nikdo to ani později nesvaluje na Satana, s ním se nepočítá.

Bůh dal sice souhlas, ale nevykonal to. Ustupuje do pozadí. „Vše, co má, je ve tvých rukou.“ Vytváří příležitost a Satan koná.

Na počátku pokouší satan člověka, aby Bohu nedůvěřoval. Zde se Satan snaží vštěpit Bohu nedůvěru k člověku.

Bůh Joba nezkouší, důvěřuje mu. List Jakuba: Bůh nemůže být pokoušen a také nikoho nepokouší ke zlému.

Představuje Boha, který se zříká vlastní moci. Ustupuje a otevírá nechráněný prostor, ve kterém se může uplatnit i to, co je proti Bohu. „Satan si vyžádal, aby vás směl tříbit...“

Svoboda, kterou dává Bůh Satanovi je tou samou svobodou, kterou dává Bůh člověku.

Ve vesmíru, kde by bylo dobro zvýhodněno, dobré činy odměňovány a zlé trestány, by se člověk nemohl stát etickou bytostí. Byli bychom pouze dobře vychovaná, poslušná zvířátka. Bůh je podle evangelií Duchem Pravdy a lásky. O to lze usilovat pouze bez vnějšího i vnitřního donucení.

Pokud jsem pravdivý, čestný, laskavý protože se mi to vyplatí, nejsem ani pravdivý, ani čestný ani laskavý, pouze dělám, co se mi vyplatí. Pokud se má člověk zrodit z Božího Ducha, z Pravdy a Lásky, musí se rozvíjet ve vesmíru, kde láska a pravda zůstávají bezmocné. Občas to vypadá tak, jakoby za nimi Bůh vůbec nebyl.

„Jestli Bůh je nekonečný, má moc nekonečně se rozpínat, být nekonečně velký, musí mít i moc nekonečně se stáhnout, být nekonečně malý, úplně se schovat. Kdyby byl schován zcela, všichni by byli ateisté, kdyby byl pouze přítomen, všichni by bylo věřící. Je přítomen i nepřítomen v pravé míře a lidé ho musejí hledat.“ (Žid. Kabala)

Jobova odpověď

Uprostřed nepochopitelné tragédie se skloní poprvé i podruhé pod údery. Po šokujícím zpochybnění všech hodnot se uchýlí k jednoduché nesporné pravdě: Vše mi bylo dáno na krátký čas mého života. To, co se stalo, bylo krutě předčasné, ne však nečekané.

Rozum ani vůle však nemohou vyléčit zraněné srdce, utěšit beznadějně osiřelou lásku. Nejhorší zkouška na Joba čeká tam, kde všechny zkoušky končí. Hladina jeho nitra se ustálí. Do mysli vstoupí strašné otázky: Co se stalo, jaká je pravda, kdo je Bůh? Všechno je přelud, čemu ještě lze věřit? Bude muset hledat jiné odpovědi, než odpovědi rozumu. Potřebuje najít něco, co by mohlo vyléčit rány jeho srdce.

Bůh se přiznává ke zlu

Jobův svět se zhroutil. Po prázdném panství ho pronásleduje stín ženy, osiřelé matky. Uplynul nějaký čas. Zase výroční schůze andělů.

K našemu zděšení a k překvapení andělů zkouška pokračuje do druhého kola. Proč? Zaráží nás Boží tolerance k návrhům Satana. Bohu nejde o výhru sázky, ale o pomoc odkrýt jakési ústřední tajemství, které, zdá se, nemůže být vysloveno jinak, než jazykem životního dramatu tvora jménem člověk.

Ozvěny sázky v obrazech evangelia

Tajemné setkání Ježíše se Satanem (Mt 4,1-11; Lk 4,1-13) Duch vede Ježíše na setkání s Andělem tmy. Ježíš odmítá, tvrdohlavě setrvává na cestě bezmoci, na jejímž konci ho čeká úplná prohra.

Při velik. večeři k učedníkům: Satan si vyžádal, aby vás směl tříbit jako pšenici.

(Lk 22,31)

Zrcadlí se zde Jobův osud.

V knize Zjevení Jan mluví mytologickým jazykem Jobovy knihy. Odhrnuje nebeskou oponu, odkrývá pohled na mystické drama plné podivuhodných symbolických postav, rekvizit, gest a úkonů.

(Zj 5,1-14)

Zapečetěná kniha – text nedostupný poznání, kniha o smyslu bytí: Proč se to všechno vlastně děje? K čemu jsem tady já? K čemu jsi tu ty? K čemu je tu svět? K čemu je tady ten okázalý cirkus utrpení, radosti, nádhery a špíny, marná životní námaha, všechno to vznikání a zanikání? Kdo vlastní klíč? Rozlomení pečeti by rádi nahlédli i andělé. Jan má Jobovu tvář. V celém vesmíru se nenašel nikdo, kdo by tu knihu otevřel a přečetl. Jsme tedy odsouzeni žít pod oblakem absurdity k věčnému tápání a dohadům?

Na scénu vstupuje lev, ale má podobu zabitého beránka. Lev - symbol moci se proměnil v symbol bezmoci. Stává se dobrovolnou obětí v centru kosmického divadla. Jediný se hoden tu knihu otevřít. Andělé v posvátném tichu hledí do středu odkrytého tajemství.

Člověk trpící v Jobovi se na konci vesmírného divadla setkává s Bohem trpícím v Kristu.

Padlý anděl hraje chytře a racionálně svou hru proti zranitelnému Jobovi, se zranitelným srdcem oddaným dobru. Bůh ve finále staví proti nesmyslnosti, bolesti a smrti sám sebe na nejnevhodnější políčko hry. Ve chvíli, kdy Satan dává triumfálním tahem Bohu mat, k překvapení všech, světa i andělů, tímto vítězstvím Satan hru definitivně prohrává. Bůh skrze rozporuplný osud člověka o sobě řekl něco, co by jinak nemohlo být odhaleno a pochopeno. Bůh postavil člověka do stvořeného světa, aby byl obrazem jeho nitra. Ten obraz se postupně odkrývá v dramatu hledání smyslu života, uprostřed podmínek, které se zdají být absurdní a nesmyslné.

Pozorovatel na scéně kosmu

Myšlenka, že člověk vznikl proto, aby v něm stvořený svět dospěl k sebeuvědomění, je starší než křesťanství, ale zároveň nová.

Může se stvořené spojit s nestvořeným? Pouze láska může spojit nespojitelné. Do tohoto příběhu z jedné strany vstupuje člověk; kvůli důkazu lásky k Bohu podstupuje zkoušku absurdního utrpení, z druhé strany do něj vstupuje Bůh, a kvůli důkazu lásky k člověku podstupuje zkoušku absurdní smrti.

Může se člověk, bytost na půli cesty mezi živočichem a duchem, stát jedno s Bohem? Může se narodit člověk z Boha? Může bytost odkázaná na své smysly, na chemické procesy ve svém těle, na elektrické výboje v mozku, vstoupit naplno do světa Ducha? Jak má poznat, že je milován Tím, koho nevidí, necítí, koho si neumí představit? Jak má milovat Neviditelného a Nepoznatelného?

O co hraje Satan?

NÁHRADNÍ SMYSL ŽIVOTA

Bůh věří, že v člověku zplodil své dítě, odevzdal mu celou svou „genetickou informaci“. Satan je přesvědčen, že člověk je naopak jeho dítětem a spoléhá na „genetickou informaci“, kterou mu předal svým pádem. Jaká je? Nejvyšší archanděl se často pokouší povýšit své stvořené bytí nad nestvořené bytí Boha. Pokus o vzestup však končí pádem. Z vrcholu v hierarchii padá až na dno.

Řecká mytologie má podobný příběh o Narcisovi, který se slepě zamiloval do vlastních půvabů a začal se klanět svému obrazu, uzavřený všemu, co ho přesahuje.

PÁD ANDĚLA

Jeho moudrost a krása nejsou jeho vlastní, není pramenem své krásy, je pouze jejím řečištěm. Byl stvořen z ničeho, v sobě může objevit jen prázdnotu. Tato prázdnota se může projevit jako neukojitelný hlad „Obchází jako lev řvoucí...“

Obraz padajícího anděla nám může dát hlouběji pochopit mechanismus našeho vlastního padání. Známe tu tajemnou gravitační sílu, která nás nutí zajímat se v první řadě o sebe a bolest, kterou nám způsobuje každý pokus obrátit se nad sebe, k tajemství, které nás přesahuje.

Když v sobě nenašel nic, obrátil se Satan k jiným bytostem, aby je pohltit a naplnil jimi vlastní prázdnotu.

Stan je strašně hladový, protože je strašně prázdný. Pohlcuje osoby a bytosti, ovládá jejich podmaněnou vůli. Od osob se pak obrací k věcem. Od Boha sám k sobě, pak k osobám a bytostem až k předmětům a věcem. Od nejvyššího dobra padá až k nejnižšímu. Jeho pád je veliký.

Druhé kolo sázky

Satan v sázce vsadí všechno na přitažlivou sílu tohoto padání. Ví, jak pevně bývá lidské srdce připoutáno k věcem. Job se zachvěl, ale zdá se, že v zásadě hrůzu té bezobsažnosti vydržel. Proto má ještě jedno eso.

Přece člověk nezná nic důležitějšího než sebe samého, Věci chce kvůli sobě, i osoby chce kvůli sobě, aby sám sobě dodal hodnotu.

Pokud mu jde o kůži, dovede se vzdát všeho, nashromáždí si přece jiné. Běda však, kdo by chtěl sáhnout na jeho osobu.

Bude-li zahrnut vnitřním požehnáním, zůstane věrný, náboženství se mu stane nenahraditelnou útěchou. Dokud je jeho duše v pohodě, je Boží. Když se však jeho bytí stane nesnesitelným, pozná se, o co mu doopravdy jde.

Touha po smrti

Zkouška je stále těžší.

To, že Job nemohl zemřít, jeho muka nezmírnilo, naopak prohloubilo. Všechny chutě života se mu zprotivily, vášně vyhasly, jen jedna jediná, touha umřít. Je to zpočátku jen touha po nebytí, nemá představu věčnosti.

Žena je asi jediný člověk, který mu v jeho bídě zůstal. Hledí na nešťastí muže, se kterým prožila tolik radosti. Chtěla by mu pomoci, Za její radou se skrývá zoufalství lásky: Zlořeč Bohu a umři. Navrhuje vlastně nábožensky řízenou eutanázií. Její obraz světa se podobně jako Jobův propadl do chaosu. Celé naše náboženství byla sladká iluze. Vše selhalo, hra skončila. Jediné dobrodiní, ve které se v této chvíli dá doufat, je dobrodiní smrti a právě to Bůh zakázal Satanovi vykonat.

Na konci druhé zkoušky

Po první zkoušce se sklonil a pokusil se opřít o rozum.

Po druhé se tón jeho mluvy nepatrně mění, nemůže si však nepřiznat, že mu Bůh uškodil. „To máme od Boha přijímat jen dobro a zlé věci přijímat nemáme?“ Ale bude stále opakovat: „ Bůh mi ublížil.“

Potřeboval by poznat Boha, který pro lásku sám podstoupí utrpení a nespravedlivou smrt, aby se v tom utrpení s námi navždy spojil.

PŘEZNAČENÍ DOBRA A ZLA

Odstoupit od zla

Jeho svět už nikdy nebude tak jednoznačný. Dosud bylo dobro jednoznačnou kategorií... vede k životu, rozvoji...

„Jaké dobro ti plyne z toho, že mi škodíš?“

Svět postmoderního člověk je podobný Jobovu. Svět pokroku a vítězného rozumu, svět dvou velkých utopií (fašizmu a komunizmu) místo slíbeného ráje přinesly peklo.

Každý pokus o jasné rozlišení se v tomto světě jeví jako nebezpečné zjednodušení, jako nedůvěryhodná demagogie.

Dobro a zlo

Dobro – hebr: tób – znamená milý, radostný příjemný. Hebr: teab - znamená radost. Jde o souhlasný postoj k životu.

Na nejnižším stupni je to biologický pocit dobra (dobře se najedl, vyspal...)

Na vyšším stupni je to estetický pocit dobra (krása, tvar, vůně).

Nad nimi intelektuální dobro (dobro poznání, dobro vzájemnosti, dobro etické – dobré a špatné důsledky našeho jednání).

Zlo hebr: rá – bourat, zničit, rozbít, znehodnotit, učinit bezcenným. Protikladný pohyb proti dobru.

1. Ve vztahu k čemu je něco dobré?

2. Při stvoření až na úrovni člověka vstupuje do vesmíru konflikt světla dobra s tmou zla. Člověk se vyčleňuje z prvotní jednoty uvědoměním: „Já jsem.“ a smutní, že je sám.

Job a Ježíš

Znepokojivé přeznačení dobra a zla vede k Ježíšovi: „Kdo by chtěl svůj život zachránit, přijde o něj...“ „Jestliže pšeničné zrno nepadne do země a nezemře, zůstane samo.“

„Přišel jsem k soudu, aby ti, kdo nevidí, viděli, a ti kdo vidí, oslepli.“

Blahoslavení chudí..., kdo pláčou...

To je v příběhu o marnotratném, to je u celníků a nevěstek,... v nebi je větší radost nad jedním hříšníkem..

Až k tomu poslednímu – přeznačení kříže. Bůh je odstraněn a spása triumfuje. Sv. Pavel: „Kde se rozmnožil hřích, tam se mnohem více rozmnožila milost.“

Ježíšova perspektiva světa je otevřená, svět je neukončené dílo, nezavršený příběh, dobro se ve své úplnosti zjevuje pouze jako eschatologické světlo, světlo završení dějin na konci dějin vesmíru. Dobro všech částečných věcí se odvozuje od příštího dobra věčnosti: konec dobrý, všechno dobré.

Je Bůh nejvyšší dobro ?

Žijeme ve světě plném zla a násilí a posuzujeme ho podle toho, jaký by měl být. Může v nás vyvolávat odcizení světu, ve kterém žijeme.

Naše úsilí je zaměřeno ve všech oblastech života na nepřetržité vylepšování počátečních podmínek.

Nedělá toto vylepšení člověka člověkem? Jobův svět podstupuje radikální změnu pohledu na svět, který se jevil statický, hotový.

Přivádí ho do světa probíhajícího tvoření, nekonečného dynamického světa otevřeného tajemství budoucích možností.

Dokud se Job dívá na svět jako soudce, nerozumí ničemu. Co špatného jsem udělal?

V okamžiku, kdy v Bohu začne poznávat umělce při tvůrčím díle, perspektiva se mění, mnohé nepochopitelné věci začínají dostávat nečekaný smysl. Ocitá se v nedokončeném stavu uprostřed nedokončeného světa. Socha pod údery dláta podstupuje částečné zlo bytí, ale právě tímto zlem utrpení směřuje ke končenému celostnímu dobru završení. Na budoucím eschatologickém nejvyšším dobru se lze tady a teď účastnit pouze vírou.

„Všechno napomáhá k dobrému těm, kdo milují Boha.“ (Sv. Augustýn)

Mlčení a proklínání Job 2,11 – 13

Jobovi přátelé

Příchod tří přátel tvoří most mezi úvodní prózou a následující poezií díla.

Ve jménu osob a místa jsou asi ukryty typologie postav.

Elífaz Témanský

Téman- jednoznačně určitelné na sever Idumeje, kultury známé svou moudrostí. Rádi vyprávěli příběhy. Jeremiáš: Což už v Temanu není žádná moudrost?

Mluví rozvážně, přesvědčivě, druzí 2 jen přitakávají. Odvolává se na jakousi mystickou zkušenost: Così se ke mně přikradlo ... o nočním vidění...

Elífaz je pietista, zbožný mystik, jeho moudrost se opírá o dědictví posvátné stradice.

Jméno Elífaz – Bůh je vítěz, Bůh je moje eso, bude zastávat stanovisko náboženského triumfalizmu.

Bildad Šúchský

Šúch asi kmen u Eufratu. Bildad znamená nemilovaný.

Vnitřně zraněný člověk, odmítnutý jinými, osobnost ochromená komplexy méněcennosti. Problém vnitřní nevyrovnanosti potlačuje náboženskou horlivostí. Příkře se vymezuje vůči těm, kdo jsou mimo jeho okruh. Oni špatní, my dobří. Bildad je ze všech nejtvrdší, vnitřní slabost překrývá siláctvím slov. S posvátným patosem bude zavrhovat bezbožné.

Bildady často potkáváme ve společnosti Elífazů. nemilovaní, vnitřně nejistí a slabí lidé se rádi zdržují ve společnosti silných osobností. Navzájem se potřebují. Bildad se opírá o Elífazovu sílu, Elífaz v Bildadově slepé oddanosti nachází nekritické potvrzení své moudrosti.

Sófar Naamatský

O Námatu se neví, znamená to – Příjemný, Sófar znamená – cvrlikání. Mluví vždy jako poslední a do diskuse nic nového nepřináší. Pouze bezduše opakuje, co řekli ti před ním. Je to typ přitakávače. Po třetí už ani nepromluví, nikdo nepřijde zkrátka.

Cíl návštěvy.

Každý z jiné země. Řecký překlad je označuje jako krále. Není to tedy ledaskdo.

Disputaci vede elita doby.

Zarazí se. Job se stal nečistým lidským vyděděncem, vyloučeným nemocí ze společnosti až za hradby. Jobovu strašnou samotu pochopíme, když si přečteme Lev 13,45 - a Num 5,2 - o vyhoštění malomocných. Muž, který dokonale dodržoval, je nyní tím zákonem vykázán. Moderní Job by byl HIV pozitivní.

Přátelé po zaváhání vyкроčí tam., kam by neměli.

Zbožně se odvážili porušit zákon, strážci tradičních hodnot se odhodlali překročit hranice konvenční morálky. Všichni tři se podobají Kristu. Jejich mlčení je jim připočteno k moudrosti.

Ticho přeruší Job.

Job 3, 1-26

Jobovo proklínání.

Je zcela jiný, nepochopitelný, nemoc ho proměnila i zevnitř. Nepoznávají v něm starého přítele.

Radu své ženy odmítá – Proklej Boha a vem si život.

Sklání se před nepochopitelným Bohem – Dobro přijímáme...

Neztrácuje Boha, ale život nehodný žití. Ve lpění na životě už nevidí dobro.

Protože neodmítl boha, odmítá pokušení sebevraždy. Zlořečí životu, ale od Boha očekává poslední dar – dar smrti.

Odmítnutí života

Zavrhuje zázrak, ve kterém se jeho rodiče stali jedním tělem, mystérium plodnosti v historii náboženství uctívané jako bohyně. Pokud se sekulární

člověk ještě něčemu klaní, tak je to právě ono starobylé božstvo sexuální extáze. Demaskuje populární kult sexu i kult plodnosti.

Hodnota pozemského života není absolutní. V životě existují situace, kdy je smrt více žádoucí než život.

Muž, který se ničeho neobával víc, než ztráty požehnání, si dnes upřímně přeje prokletí už v zárodku.

Ztráta všeho ho odpoutává od života a pomáhá mu otevřít se neznámé dimenzi smrti a vítat ji jako přítele. A přijetí smrti je zkouškou, kterou každý člověk, dříve či později, musí podstoupit.

Chvála smrti

Job od zlořečení přechází k ódě.

Skládá ódu na zánik, strhující chválu na smrt. Kontroverzní básník. Ruší tabu, které zůstalo přes všechna odtabuizování až do dnešního dne: Nehodí se, aby člověk mluvil veřejně o své touze po smrti.

Jan Werich: Život vždycky stál, stojí a bude stát za to, aby ho člověk dožil. Ono se s ním popravdě ani nic víc dělat nedá.

Také mluvíme o smrti a být s Bohem. Job netouží po věčném životě, touží po nebytí. St. zákon nemá jasnou představu o životě po mrti, příliš se neliší od představy materialisty.

Co odpovědět Jobovi: Přemýšlej, rozumně, vzchop se, přeháníš. Zoufalství tě zaslepilo, vzpamatuj se. ?

Boží verdigt je šokující. (Job 42) Můj hněv plane proti tvým přátelům. Job tedy mluvil správně?

Job klade svou první otázku

Proč mě Bůh proti mé vůli udržuje při životě, k čemu je život člověku, jako jsem já? Uvázl jsem v existenci jako zvíře v pasti lovce.

K čemu je život, když je nesnesitelný.

Naznačení jisté perspektivy, v níž může bytí v utrpení vyjevit svůj skrytý smysl.

Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni.

Existují stavy prázdnoty a bolesti, které je třeba přijmout, vstoupit do nich, trpělivě tím údolím kráčet ke světlu vzdálených hor.

V evoluci existuje teorie kvantového skoku. Ta předpokládá, že pokud se nějaký druh dostane do neřešitelné situace, buď zanikne nebo učiní kvantový skok. Přeskočí do nové úrovně života, a tak z ohroženého druhu jakýmsi zázrakem vznikne druh nový.

Tam, kde smrtelný člověk narazí na své nepřekonatelné hranice a otevře se Božímu bytí, vzniká nový druh – člověk zrozený z Boha. Tu bolest musíme vydržet a unést, aby nás zásadním způsobem proměnila.

Zkušenost dna

Pud sebezáchovy v nás živí strach ze dna. Vše děláme, abychom takovým stavům unikli. Pomáhají nám k tomu kulisy civilizace.

Člověk s diagnostikovanou úzkostnou neurózou projevující se chronickou nespavostí, říká: Tam na svém vlastním dně jsem poznal, že vědomí Boha je silnější než já. Dotkl jsem se základů svobody: Už mě neohrožuje žádná lidská přízeň, odmítnutí, úspěch ani neúspěch, sláva ani ponížení.

Teprve když rozoraná země nabobtná slupku semen, semínko uvolní život, který je v něm schovaný. I člověk tak jak postupuje životem z jednoho stupně na druhý, podstupuje podobný proces.

Dítě musí opustit dětský pokoj bezstarostnosti, když jde do školy. Pak přijde zlom a musí se pohnout dále do neznáma. Musí umřít jedné vrstvě své existence, aby se zrodilo to další.

Odvaha opustit to čím čl. je a otevřít se tomu, čím ještě není.

Pokud se příliš lpí na sobě, na tom, čím člověk právě je, jeho vývoj se zastaví.

Odvaha umřít starému. Umírání a narození je neoddělitelné, podstupujeme to znovu a znovu, až k definitivní smrti a definitivnímu zrození.

Jedna báseň o cestě Tří králů říká: Toto narození bylo pro nás těžkou a trpkou agonií jako smrt. Naše smrt. Vrátili jsme se do svých zemí, do svých království, ale neměli jsme už klid v obvyklých povinnostech mezi cizími lidmi, držícími se svých bohů. Smrt přijmu rád podruhé.

